

**Crna Gora
Zavod za školstvo**

OSNOVNA ŠKOLA

Predmetni program

**EVROPSKA UNIJA, izborni predmet
VIII ili IX razred**

**Podgorica
2009.**

**Crna Gora
Zavod za školstvo**

Predmetni program

**EVROPSKA UNIJA, izborni predmet
VIII ili IX razred**

Podgorica
2009.

Predmetni program

EVROPSKA UNIJA, izborni predmet
VIII ili IX razred gimnazije

Izdavač: Zavod za školstvo
Urednik: dr Dragan Bogojević
Lektura: Danijela Đilas
Tehnička priprema
i dizajn: Nevena Čabrilo
Štampa: "OBOD" Cetinje
Tiraž: 100
Podgorica, 2009.

Na osnovu javno-važećeg opšteg dijela obrazovnog programa za opštu gimnaziju koji je utvrđen Rješenjem Ministarstva prosvjete i nauke od 24. marta 2004. godine (br. 01-1584/2), i Rješenjem Ministarstva prosvjete i nauke od 21. marta 2006. godine (br. 01-1797/2) Savjet za opšte obrazovanje je na 51. sjednici, održanoj 31. marta 2009. godine utvrdio predmetni program **EVROPSKA UNIJA**, izborni predmet za VIII ili IX razred devetogodišnje osnovne škole.

SADRŽAJ

1. Naziv nastavnog predmeta i predmetnog programa.....	5
2. Određenje predmetnog programa	5
3. Opšti ciljevi predmetnog programa.....	7
4. Sadržaji i operativni ciljevi predmetnog programa	8
5. Didaktičke preporuke.....	17
6. Korelacije među predmetima	18
7. Standardi znanja	18
8. Načini provjeravanja znanja i stručne osposobljenosti.....	19
9. Resursi za realizaciju nastave.....	19
10. Profil i stručna sprema nastavnika/ca i stručnih saradnika/ca	20

1. NAZIV NASTAVNOG PREDMETA

IZBORNI PREDMET

NAZIV PREDMETNOG PROGRAMA

EVROPSKA UNIJA

2. ODREĐENJE PREDMETNOG PROGRAMA

a) Položaj, priroda i namjena predmetnog programa

Jedan od važnih, usvojenih ciljeva tekuće reforme obrazovanja u Crnoj Gori jeste, da mlade ljude pripremi za svijet rada i život u multikulturalnoj Evropi. Drugim riječima, Crna Gora treba da uhvati korak sa Evropskom unijom i to može učiniti samo znanjem. U skladu sa navedenim opredjeljenjem, izučavanje tema vezanih za Evropsku uniju i proces evropskih integracija u okviru redovnog obrazovnog programa u Crnoj Gori, u značajnoj mjeri će doprinijeti upoznavanju i usvajanju vrijednosti Evropske unije i olakšati uključivanje njenih građana u Zajednicu.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, koji je Crna Gora potpisala sa EU 15. oktobra 2007. godine, predstavlja novu generaciju evropskih, odnosno međunarodnih sporazuma, specijalno osmišljenih za potrebe država Jugoistočne Evrope. Za razliku od međunarodnih sporazuma koji su bili ponuđeni državama Centralne i Istočne Evrope, sadrži jedan bitno drugačiji element – element stabilizacije.

Stabilizacija u okviru pridruživanja znači uređivanje odnosa unutar same države, putem reforme i jačanja institucija, vladavine prava, dalje demokratizacije društva i jačanja osnovnih principa funkcionisanja tržišne ekonomije.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) prvi put uvodi države regiona u ugovorni odnos sa EU, tačnije Evropskim zajednicama i njihovim državama članicama.

Crna Gora je, kao nezavisna i međunarodno priznata država, potpisivanjem SSP, institucionalizovala svoj odnos sa EU i učinila izvjesnim svoju evropsku perspektivu.

Važan dio SSP je i oblast obrazovanja. U posebnom poglavlju SSP (Obrazovanje i obuka), predviđeno je da će Crna Gora i države članice EU sarađivati na podizanju nivoa opšteg obrazovanja i stručnog obrazovanja i obuke u našoj zemlji, kao i u politici mladih i njihovom zapošljavanju, uključujući neformalno obrazovanje. Prioritet sistema visokog obrazovanja biće ostvarivanje ciljeva Bolonjske deklaracije u okviru međudržavnog Bolonjskog procesa.

Ugovorne strane će, takođe, sarađivati da bi se obezbijedilo da pristup svim nivoima obrazovanja i obuke u Crnoj Gori bude oslobođen diskriminacije u pogledu pola, rase, etničkog porijekla ili religije. Odgovarajući programi i instrumenti Zajednice će doprinijeti unapređivanju struktura i aktivnosti u oblasti obrazovanja i obuke u Crnoj Gori. Saradnjom će se naročito obuhvatiti prioritetne oblasti povezane s Acquis-em Zajednice u ovoj oblasti, tj. sa pravnim propisima EU.

Potpisivanjem SSP i stupanjem na snagu Privremenog sporazuma o trgovini i srodnim pitanjima, Crna Gora se, ne samo formalno, već i suštinski, uključila u proces stabilizacije i pridruživanja Uniji, preuzimajući u potpunosti odgovornost za svoju evropsku budućnost.

Pored značajnih koristi koje sa sobom nosi članstvo u Zajednici, proces pristupanja EU je u mnogo čemu regulisan proces, koji sa sobom nosi i brojne obaveze za zemlje potencijalne kandidate i kandidate za EU. S obzirom na činjenicu da je Crna Gora uspostavila obligatorni odnos o pridruživanju EU, to postoji potreba odnosno obaveza države Crne Gore da svoje građane, posebno mlade, pripremi i upozna sa osnovnim znanjima o Evropskoj uniji, njenim institucijama i tekućim procesom evropskih integracija, kao i obavezama zemlje koje proizilaze iz članstva, imajući u vidu da je krajnji cilj integracija da **državljanin Crne Gore bude državljanin Evrope**.

Ispunjavajući postavljeni strateški cilj pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, uvažavajući vrijednosti evropskog multikulturalnog društva, vođeni ciljevima i poštujući dostignuti nivo tekuće reforme obrazovanja u Crnoj Gori, smatrajući da je najbolji način da se znanja o Evropskoj uniji i procesu evropskih integracija prenose kroz školski sistem, koncipirani su predmetni programi izbornih predmeta *Evropska unija* u osnovnoj školi i *Evropske integracije* u srednjoj školi.

Izborni predmeti *Evropska unija* i *Evropske integracije* imaju važnu ulogu u osposobljavanju mladih za aktivno i odgovorno učešće u demokratskom društvu. Polazeći od toga, urađeni programi obuhvataju raznovrsne aktivnosti u nastavi, i van nje, kojima je cilj da mladim ljudima pruži potrebna znanja o Evropskoj uniji, njenim institucijama i koristima koje ima zemlja i njeni građani od pristupanja. Izučavanje tema o Evropskoj uniji ima za cilj da učenicima/ama omogući usvajanje potrebnih znanja o ovoj važnoj supranacionalnoj organizaciji, njenim državama članicama, stanovništvu i zajedničkim evropskim vrijednostima koje baštini. Usvojena znanja o Evropskoj uniji učenicima/ama će pomoći da: **razumiju** tekući proces evropskih integracija, izgrade **viziju** evropskog demokratskog društva i **olakšaju svoje uključivanje i komunikaciju** sa vršnjacima i školama unutar Zajednice. Informisanje mladih o Evropskoj uniji i procesu EU integracija, omogućiće im da razumiju funkcionisanje jedne značajne međunarodne organizacije kakva je Evropska unija i spoznaju vrijednosti evropskog demokratskog multikulturalnog društva.

b) Broj časova po godinama obrazovanja

NAZIV PREDMETA	RAZRED	SEDMIČNI BROJ ČASOVA	GODIŠNJI BROJ ČASOVA
EVROPSKE INTEGRACIJE	VIII (IX)	1	35

3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Izučavanje predmeta *Evropske integracije* u srednjoj školi (kao kontinuitet nakon izučavanja predmeta *Evropska unija* u osnovnoj školi), kao konačan ishod imaju kompetentne i odgovorne mlade ljude, koji će imati aktivnu ulogu u društvenom životu Crne Gore na putu evropskih integracija.

U skladu sa tim utvrđena su **tri opšta cilja** učenja predmeta Evropske integracije:

- obezbijediti **usvajanje znanja i informacija o Evropskoj uniji** koje će mladima omogućiti da steknu neophodna znanja, razviju autonomne odgovore na aktuelna društvena pitanja, i obezbijediti im da prošire vidike i samostalnu participaciju u društvenom životu zajednice;
- kroz dijalog, raspravu, istraživanje i slično, **izgraditi svijest o evropskim vrijednostima** i potrebi za evropskim integracijama;
- **izgraditi svijest o pravima i obavezama koje nosi sa sobom pristupanje** zemlje u EU kako bi mladi kritički sagledavali i usmjeravali svoju aktivnost u zajednici.

Izučavanje izbornih predmeta *Evropska unija* u osnovnoj i *Evropske integracije* u srednjoj školi, treba da **utiče na tri osnovne dimenzije ličnosti**:

- kognitivnu (saznajnu),
- afektivnu (vrijednosnu) i
- socijalnu (akcionu) komponentu ličnosti učenika/ce.

Cilj učenja obaveznog izbornog predmeta *Evropska unija* je da učenici/e:

- usvoje potrebna znanja o Evropskoj uniji,
- razumiju ideju Evropske unije i evropskog ujedinjenja,
- razumiju proces globalizacije, regionalizacije i konkurentnosti velikih tržišta,
- razumiju značaj industrijalizacije, razvoja novih tehnologija i jedinstvenog tržišta,
- upoznaju istorijat nastanka i širenja Evropske unije,
- poznaju i prepoznaju simbole Evropske unije,
- razumiju osnovne nadležnosti i funkcionisanje Evropske unije,
- usvoje znanja o ključnim institucijama Evropske unije,
- upoznaju funkcionisanje jedinstvenog tržišta Evropske unije,
- razumiju šta Evropska unija znači na svjetskoj sceni,
- usvoje vrijednosti evropskog multikulturnog društva,
- razvije sposobnost za prepoznavanje i prihvatanje razlika multikulturnog društva,
- izgradi vrednosni sistem i razvije sposobnost za učestvovanje u dijalogu različitih kultura, naroda i etničkih grupa,
- upoznaju uslove koje je neophodno da svaka zemlja ispuni prije stupanja u članstvo,
- razumiju prednosti i nedostatke ulaska u Evropsku uniju,
- usvoje ključne pojmove o procesu evropskih integracija.

4. SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Za realizaciju programa u VIII ili IX razredu o predviđeno je 35 časova. Obavezne teme se realizuju sa fondom od 29 časova, dok se izborne teme realizuju sa fondom od 6 časova, što čini 20% ukupnog fonda. Kroz realizaciju izbornih tema učenici/e produbljuju svoja znanja u skladu sa svojim bližim interesovanjima.

Obavezne teme	Obavezne teme (broj časova)	Izborne teme (broj časova)
Uvod u predmet	1	
Pojmovnik evropskih integracija	2	
Evropska unija	2	1
Osnivački ugovori	2	
Institucije EU	2	2
Ciljevi i nadležnosti Evropske unije	2	
Jedinstveno tržište EU	2	
Kriterijumi pristupanja Uniji	2	1
Ljudska prava sa akcentom na dječija prava, rodnu ravnopravnost i Zaštitnika ljudskih prava i sloboda	2	
Kvalitet življenja građana EU	2	
Evropa građana	1	1
Zaštita okoline u EU	2	
Obrazovanje u EU	2	
Evropska unija – društvo utemeljeno na znanju	2	
Crna Gora i Evropska unija	2	1
Budućnost Evropske unije	1	
Ukupno	29	6

TEMA: UVOD U PREDMET – globalizacija, dinamičan tehnološki razvoj u svijetu, demografske promjene, upoznavanje sa nastavnim programom predmeta

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
Učenik/ca treba da: – upozna ciljeve predmeta <i>Evropska unija</i> , – razumije važnost i značaj izučavanja predmeta za sebe i zajednicu, – razumije svoju ulogu u ostvarivanju ciljeva predmeta <i>Evropska unija</i> .	Učenici/e: – dogovaraju pravila demokratskog rada i učenja u odjeljenju, – identifikuju procese globalizacije, tehnološkog razvoja, demografskih promjena.	Evropska unija, globalizacija, tehnološki razvoj, demografske promjene.	

TEMA: POJMOVNIK EVROPSKIH INTEGRACIJA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
Učenik/ca treba da: – upozna, osnovne pojmove iz oblasti evropskih integracija.	Učenici/e: – slušaju izlaganje nastavnika/ce o sadržaju Pojmovnika i načinu njegovog korišćenja, – vode dijalog sa nastavnikom/com, obrazlažu kako razumiju nove pojmove.	Pojmovnik evropskih integracija; prezentacija sadržaja Pojmovnika i načina njegovog korišćenja.	

TEMA: EVROPSKA UNIJA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – usvaja ideju stvaranja Evropske unije, – razumije preambulu ugovora o Evropskoj uniji, – razumije šta je Evropska unija kao međunarodna organizacija, – razumije osnovne podatke o članicama EU 27, – upozna simbole Evropske unije (Dan Evrope, zastava i himna). 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuju ideju <i>Šumanove deklaracije</i>, – razlikuju „proces integracija“ u odnosu na pojam „dezintegracija“, – rezimiraju ciljeve navedene u preambuli ugovora o Evropskoj uniji, – razumiju pojam međunarodna organizacija, – klasifikuju podatke o EU, – razumiju simbole EU, – sintetizuju znanja o EU, – samostalno i uz pomoć nastavnika/ce rade i izlažu eseje na zadatu temu, – pripremaju se za učešće u Kvizu znanja koji organizuje škola. 	<p>Razlozi stvaranja EU (mir, sigurnost i zaštita, ekonomska i socijalna sigurnost, bliža saradnja u izgradnji evropskog modela društva); <i>Šumanova deklaracija</i>; EU – zajednica 27 država; EU – supranacionalna organizacija; osnovni podaci o članicama EU (površina, broj stanovnika, glavni grad, gustina naseljenosti); simboli EU: Dan Evrope, zastava EU, himna EU.</p>	<p>Istorija (IX razred): tema – SVIJET I JUGOSLAVIJA POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA (protivurječnosti poslijeratnog svijeta, oblici EU integracija posljedice globalizacije).</p>

TEMA: OSNIVAČKI UGOVORI

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – usvoji istorijat nastanka Evropske unije, – razumije potrebu ujedinjenja velikih evropskih država, – upozna osnivačke ugovore EU. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumiju istorijat nastanka EU, – analiziraju i vrednuju ostvareni napredak u procesu EU integracija, – objašnjavaju potrebe velikih sila za proces ujedinjenja u Evropi, – vode dijalog i obrazlažu kako razumiju osnivačke ugovore EU. 	<p>Šumanov plan (1950), Evropska zajednica za uglj i čelik EZUČ (Paris 1951), Evropska ekonomska zajednica EEZ i Zajednica za atomsku energiju EUROATOM (Rim 1957), Evropska zajednica (1967), Jedinstveni evropski akt (1986), ugovor o Evropskoj uniji (Mastriht 1992), ugovor iz Amsterdama 1997, ugovor iz Nice 2000.</p>	<p>Istorija (IX razred): tema – SAVREMENI SVIJET.</p>

TEMA: INSTITUCIJE EU

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna najvažnije institucije Evropske unije, – razumije značaj i ulogu institucija EU, – razumije funkcionisanje i osnovne nadležnosti institucija EU, – razumije "načelo supsidijarnosti" nadležnosti u EU. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – klasifikuju institucije EU, – vode dijalog o značaju i nadležnosti institucija EU, – samostalno i uz pomoć nastavnika/ce, analiziraju funkcionisanje EU i njene nadležnosti, – objašnjavaju načelo „supsidijarnosti“ u EU, – samostalno i uz pomoć nastavnika/ce rade i izlažu eseje na zadatu temu. 	<p>Institucionalni okvir EU (Savjet Evropske unije, Evropski savjet, Evropski parlament, Evropska komisija, Sud Evropskih zajednica, Revizorski sud, Evropska investiciona banka, Evropski ombudsman...).</p>	<p>Istorija (IX razred): tema – SAVREMENI SVIJET.</p>

TEMA: CILJEVI I NADLEŽNOSTI EVROPSKE UNIJE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upozna najvažnije ciljeve EU, – upozna nadležnosti EU, – razumije najvažnije politike za koje je nadležna EU (zajednička spoljnotrgovinska i carinska politika, jedinstveno tržište, regionalna politika, zajednička transportna politika, energetika, ekologija), – upozna koncept temeljnog opredjeljenja Unije: sloboda, sigurnost i bezbjedne granice EU. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju i objašnjavaju najvažnije ciljeve EU, – obrazlažu kako razumiju nadležnosti EU, – razumiju najvažnije zajedničke politike i nadležnosti EU, – klasifikuju koristi građana uslijed ukidanja viza na granicama država EU, – analiziraju koristi Crne Gore uslijed pristupanja u EU, – samostalno i uz pomoć nastavnika/ce objašnjavaju temeljne vrijednosti EU, – pripremaju se za učešće u Kvizu znanja koji organizuje škola. 	<p>Podizanje životnog standarda i standarda življenja (visok nivo zaposlenosti i socijalne zaštite, održiv razvoj ekonomskih aktivnosti, jednakost između muškaraca i žena, visok nivo zaštite i poboljšanja kvaliteta životne sredine, solidarnost između država članica, jačanje zaštite prava i interesa državljanja država članica uvođenjem državljanstva Unije, čuvanje i razvijanje Unije kao prostora slobode, sigurnosti i pravde); budžet EU (finansiranje zajedničkih politika).</p>	<p>Građansko vaspitanje (VII razred): demokratija, civilno društvo, građanin.</p>

TEMA: JEDINSTVENO TRŽIŠTE EU

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije razloge nastanka jedinstvenog evropskog tržišta, – razumije osnovna obilježja jedinstvenog evropskog tržišta, – razumije potrebu usklađivanja nacionalnog zakonodavstva u oblastima koje su predmet zajedničkog tržišta EU. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kroz dijalog objašnjavaju kako razumiju razloge nastanka i obilježja jedinstvenog EU tržišta, – navode vrijednosti zajedničkog EU tržišta, – diskutuju o koristima jedinstvenog tržišta EU za Crnu Goru, – razumiju potrebu usklađivanja nacionalnog zakonodavstva radi pristupa zajedničkom tržištu EU. 	<p>Obilježja jedinstvenog tržišta EU (slobodan protok roba, ljudi, usluga i kapitala), zajednička valuta EURO, javne nabavke, harmonizacija poreskih sistema, usklađivanje nacionalnih zakonodavstava, uklanjanje barijera za slobodno kretanje ljudi, roba i kapitala.</p>	

TEMA: KRITERIJUMI PRISTUPANJA EU

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije Kopenhaške kriterijume za pristupanje EU iz 1993. godine, – razumije Madridski kriterijum za pristupanje EU iz 1995. godine, – upozna procedure pristupanja EU, – upoznaju koristi od pristupanja EU. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju kako razumiju utvrdjene kriterijume za pristupanje EU, – diskutuju o mogućnostima Crne Gore za ispunjenje propisanih kriterijuma iz Kopenhagena i Madrida, – samostalno i uz pomoć nastavnika/ce raščlanjuju procedure za pristupanje EU, – identifikuju koristi od pristupanja EU, – samostalno i uz pomoć nastavnika/ce rade i izlažu eseje na zadatu temu. 	<p>Kopenhaški kriterijumi za pristupanje EU : 1. politički – stabilne institucije koje garantuju demokratiju, vladavinu prava ,zaštitu ljudskih prava i prava manjina, 2. ekonomski – postojanje djelotvorne tržišne privrede, 3. pravni – prilagođavanje i sprovođenje zajedničkih pravila, normi i politike koji čine cjelokupno zakonodavstvo EU; Madridski kriterijum (sposobnost administracije).</p>	

TEMA: LJUDSKA PRAVA KAO IZVOR PRAVA EU – EVROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA I OSNOVNIM SLOBODAMA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije značaj ostvarenja demokratije i ljudskih prava i sloboda u EU, – upozna osnovne odredbe Konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, zna koja su građanska i politička, ekonomska, socijalna, kulturna prava i prava manjina, – upozna osnovne odredbe Ustava Crne Gore koje su suštinske za uživanje ljudskih prava i sloboda (čl. 6, 7 i 8), – razumije osnovne odredbe i ciljeve: Zakona o manjinskim pravima i slobodama i Strategije manjinske politike u Crnoj Gori (2008-2018), – razumije osnovne pojmove o jednakim šansama i rodnoj ravnopravnosti, – zna nadležnosti Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i Savjeta za prava djeteta. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumiju značaj zaštite ljudskih i manjinskih prava u EU, – upoznaju međunarodne dokumente od značaja za zaštitu manjinskih i kolektivnih prava, – se upoznaju sa određenjem i podjelom kolektivnih i manjinskih prava – mehanizmima zaštite, – razumiju osnovne odredbe Ustava Crne Gore koje se odnose na zaštitu ljudskih prava i prava manjina, – razumiju osnovne odredbe Zakona o manjinskim pravima i slobodama i Strategiju manjinske politike Crne Gore, – vode dijalog sa gostom predavačem, koji daje odgovore na postavljena pitanja, – pripremaju se za učestvovanje u kvizu znanja koji za Dan Evrope, organizuje škola. 	<p>Građanska i politička, ekonomska, socijalna, kulturna prava i prava manjina; Evropska konvenciju o ljudskim pravima, Okvirna konvencija o zaštiti manjina, Evropska socijalna povelja, Konvencija o zaštiti i očuvanju manjinskih jezika; Ustav Crne Gore, Zakon o manjinskim pravima i slobodama Crne Gore, Strategija manjinske politike u Crnoj Gori (2008-2018. godine); rodna ravnopravnost; Ombudsman – zaštitnik ljudskih prava i sloboda; Savjet za prava djeteta.</p>	<p>Građansko vaspitanje (VII razred): tema – LJUDSKA – DJEČJA PRAVA, SLOBODE, ODGOVORNOST.</p>

TEMA: KVALITET ŽIVLJENJA GRAĐANA EU

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenic/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije pojam "kvalitet življenja" građana EU, – zna pokazatelje i razumije pojam "indeks ljudskog razvoja", – upozna značaj i mjesto koje ima "socijalna politika u EU". 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – vode dijalog sa nastavnikom/com kako razumiju pojam „kvalitet življenja“ građana EU, – objašnjavaju i identifikuju pojam "indeks ljudskog razvoja", – identifikuje značaj i mjesto "socijalne politike u EU". 	<p>Pojam "kvalitet življenja" (mogućnost kvalitetnog obrazovanja, visok nivo zdravstvene zaštite, porast životnog vijeka stanovništva, životni standard u cjelini); pojam "indeks ljudskog razvoja"; pojam "socijalna politika".</p>	

TEMA: EVROPA GRAĐANA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenic/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije pogodnosti zajedničkog tržišta EU, – razumije prava koja proističu iz principa nediskriminacije, – upozna programe EU koji promovišu osjećaj zajedničke pripadnosti, – upozna način izbora delegata za Evropski parlament, – razumije značaj Evropskog parlamenta u očuvanju i zaštiti građanskih prava i demokratije, – zna za mogućnost nastavka školovanja u nekoj od država EU. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju o pravima građana EU koja proističu iz članstva u EU, – objašnjavaju pojam nediskriminacije, – identifikuju programe mobilnosti EU, koji promovišu osjećaj zajedništva, – diskutuju sa gostom predavačem (ambasadorom) u vezi "evropskih vrijednosti" i obaveza zemlje koje proizilaze iz članstva u EU, – samostalno i uz pomoć nastavnika/ce rade i izlažu eseje na zadatu temu, – pripremaju se za učešće u kvizu znanja. 	<p>Pravo evropskog građanina na slobodno kretanje, rad i život na prostoru Unije; pravo na zdravstvenu, obrazovnu ili druge usluge u svim državama Unije; Šengenski sporazum o ukidanju viza, međusobno priznavanje diploma; programi za mobilnost EU; Povelja o osnovnim pravima Evropske unije; Evropski parlament.</p>	

TEMA: ZAŠTITA OKOLINE U EU

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije problem zaštite okoline kao svjetski problem, – razumije razloge posvećenosti EU zaštiti prostora i okoline, – se upozna sa principom “održivog razvoja”, – se upozna sa ulaganjima EU u zaštitu okoline, – razumije potrebu i značaj ulaganja u zaštitu okoline. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – objašnjavaju kako razumiju pojam “održivi razvoj”, – diskutuju o ulaganjima država članica EU i zemalja Zapadnog Balkana u zaštitu okoline, – analiziraju ustavnu opredijeljenost Crne Gore kao ekološke države, – razumiju ciljeve i načela Nacionalne strategije održivog razvoja u Crnoj Gori, – diskutuju o ulaganjima i Crne Gore u zaštitu okoline u komparaciji sa EU, – diskutuju o zaštiti okoline u funkciji razvoja turističke privrede. 	<p>Vrste zagađivanja životne sredine; “ekološka država”; nacionalni parkovi i zaštićena područja; smanjenje zdravstvenog rizika (zdrava ishrana, “organska proizvodnja”, pojam »”ludih krava”); Nacionalna strategija održivog razvoja Crne Gore; razumno trošenje prirodnih izvora; koncept društvenog razvoja u EU: “Održivi razvoj”.</p>	<p>Biologija sa ekologijom (VII razred): tema – ZAŠTITA I UNAPREĐIVANJE ŽIVOTNE SREDINE.</p>

TEMA: OBRAZOVANJE U EU

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije značaj kvalitetnog obrazovanja u svijetu, korelaciju između obrazovanja i tehnološkog razvoja, – upozna ulaganja zemalja EU u obrazovanje u, – upozna problem ranog napuštanja obrazovanja u zemljama EU, – upozna mogućnost školovanja unutar EU, – razumije uključenost građana u cjeloživotno učenje (LLL) u zemljama. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju o značaju obrazovanja za razvoj novih tehnologija i ostvarenje ekonomskog razvoja, – analiziraju ulaganja u obrazovanje zemljama EU, – upoznaju se sa problemom ranog napuštanja obrazovanja i odustajanja od daljeg školovanja, – upoznaju mogućnosti za dalji nastavak školovanja u nekoj od zemalja EU, – analiziraju potrebu uključivanja građana u proces cjeloživotnog učenja. 	<p>Izdvajanje za obrazovanje u EU u odnosu BDP; ulaganja u istraživanje i nauku u EU u odnosu na BDP; struktura građana EU prema stepenu obrazovanja; procenat onih koji prije vremena napuštaju obrazovanje u zemljama EU; uključenost odraslih u program Cjeloživotnog učenja (LLL); mogućnost stipendiranja u EU – programi zajednice.</p>	

TEMA: EVROPSKA UNIJA – DRUŠTVO UTEMELJENO NA ZNANJU

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije posljedice globalne konkurencije i razvoja novih tehnologija koji značajno povećavaju konkurentnosti drugih velikih tržišta u svijetu u odnosu na Evropsku uniju, – upozna se sa strateškim ciljevima usvojene <i>Lisabonske strategije 2000</i>. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju o izazovima Evropske unije i razvoju novih tehnologija u svijetu (konkurentnosti proizvoda proizvedenih izvan EU (Kina, Indija, Japan...), – obrazlažu uticaj ulaganja u obrazovanje i nauku na razvoj novih tehnologija i produktivnosti, – upoznaju osnovne ciljeve usvojenog dokumenta <i>Lisabonska strategija 2000</i> i tendencije da Evropa postane „društvo znanja”. 	<p>Proces globalizacije, razvoj novih tehnologija, konkurentnost novih velikih tržišta; <i>Lisabonska strategija 2000</i>; značaj ulaganja u razvoj ljudskih resursa, Evropa – društvo znanja (razvoj ekonomije zasnovane na znanju).</p>	

TEMA: CRNA GORA I EVROPSKA UNIJA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna kako se proširivala Evropska unija, – razumije uslove koje je neophodno da zemlja ispuni da bi postala članica Evropske unije, – upozna značaj dokumenta Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju o istorijatu proširenja EU, – upotrebljavaju geografsku kartu kako bi sagledali širenje EU, – identifikuju obaveze Crne Gore koje proizilaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, – objašnjavaju i razumiju dokument Nacionalni program za integraciju 2008 -2012. 	<p>Dinamika ulaska država u Evropsku uniju (1973. Danska, Irska i Velika Britanija, 1981. Grčka, 1985. Španija i Portugalija, 1995. Austrija, Finska i Švedska, 2004. Kipar, Češka, Estonija, Mađarska, Litvanija, Letonija, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija, 2007. Rumunija i Bugarska); Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju; Nacionalni program za integraciju 2008-2012.</p>	<p>Istorija (IX razred): tema – INTEGRACIJE U EVROPI.</p>

TEMA: BUDUĆNOST EVROPSKE UNIJE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razumije kompatibilnost procesa evropskih i evroatlanskih integracija, – se upozna sa problemom oko usvajanja Evropskog ustava i Lisabonskog ugovora, – razumiju sporazume EU sa trećim zemljama. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> – diskutuju o međusobnoj povezanosti procesa evropskih i evroatlanskih integracija, – se poznaju sa problemom nastalim oko usvajanja “Evropskog ustava”, – se upoznaju sa načelima i svrhom Lisabonskog ugovora, – diskutuju i analiziraju dalje mogućnosti širenja EU, – pripremaju se za učešće u kvizu znanja. 	<p>NATO – politička i bezbjednosna organizacija, politika susjedstva, istočno partnerstvo; Evropski ustav; Lisabonski ugovor.</p>	<p>Istorija (IX razred): tema – SAVREMENI SVIJET.</p>

5. DIDAKTIČKE PREPORUKE

Program »Evropska unija« sadrži obavezni dio programa i izborni dio programa.

Obavezni dio programa (obavezne teme, ciljevi i ishodi programa) odnosi se na 80% ukupnog predmetnog programa »Evropska unija« u osnovnoj školi. Pored obaveznog dijela, program »Evropska unija« nudi i proširenje osnovnih tema i sadržaja u skladu sa interesovanjima učenika. Iz liste ponudjenih tema, učenici u saradnji sa nastavnikom biraju sadržaje (aktivnosti) koje odgovaraju njihovom bližem interesovanju. Za realizaciju **izbornih tema i aktivnosti** koje su sadržajno vezane za obavezne teme, namijenjeno je do 20% programa.

Prilikom izučavanja predmeta Evropska unija polazimo od znanja koje su učenici/e stekli u toku osnovne škole. Učenike/ce treba motivisati na aktivno učenje, razvijajući njihove sposobnosti i intelektualna interesovanja za šire izučavanje tema vezanih za Evropsku uniju i proces evropskih integracija. Učenike treba usmeriti na korišćenje internet sajtova koji sadrže korisne informacije o Evropskoj uniji. Koristeći saznanja iz ove oblasti, učenici/e shvataju značajne prednosti bližeg povezivanja evropskih država u stvaranju jedinstvenog, multikulturalnog, ekonomski prosperitetnog i demokratskog društva. Pri tome oni/e samostalno analiziraju pojmove, simbole, crteže, sheme, slike, aktivno se uključujući u diskusiju na temu koja se obrađuje.

Radi popularizacije predmeta, škola i predmetni nastavnik treba po mogućnosti da za obradu određene teme pozovu **gostujućeg predavača** iz reda javnih ličnosti ili diplomatskog kora kojima je problematika evropskih integracija bliska. Omogućiti interaktivan razgovor između gostujućeg predavača i učenika/ca. Za Dan Evrope po mogućnošću, treba organizovati **Kviz znanja** na temu

Evropske unije. Kviz može biti organizovan unutar škole ili između škola. Predloženi fond časova za realizaciju pojedinačnih tema dat je orijentaciono i može se mijenjati.

Nastavnik/ca treba da usmjerava rad učenika/ca na času i kod kuće i redovno prati njihovu aktivnost.

Nastavnik/ca vrednuje rad učenika/ca sa ciljem razvijanja mišljenja, istraživačkog samostalnog rada, sticanja navika, stimulisanja kroz upoređivanje znanja.

Kroz ponuđene sadržaje učenicima/ama treba ukazati na značaj izučavanja tema vezanih za ovu oblast u cilju boljeg razumijevanja tekućeg procesa evropskih integracija, lakšeg uključivanja Crne Gore u članstvo EU uslijed razvoja ljudskih resursa, sticanja ličnih koristi kroz korišćenje znanja iz ove oblasti za postizanje mobilnosti u učenju i uključivanje u programe Zajednice. Znanja koja će učenici/e steći izučavanjem predmeta *Evropska unija* biće im od koristi da postanu aktivni građani i doprinesu razumijevanju i bržem odvijanju procesa evropskih integracija u Crnoj Gori.

6. KORELACIJE MEĐU PREDMETIMA

Korelacije sa sadržajima drugih predmeta date su u tabelama poglavlja *Sadržaji i operativni ciljevi predmeta* (uglavnom postoje korelacije u programima istorije, biologije sa ekologijom i građanskog obrazovanja).

7. STANDARDI ZNANJA

VIII (IX) RAZRED osnovne škole

Učenik/ca treba da:

- razumije osnovne ciljeve Šumanove deklaracije;
- zna da navede osnivačke ugovore Zajednice;
- razumije osnovne simbole EU;
- zna istorijat širenja EU;
- zna datum potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Crne Gore EU;
- zna da navede koristi od pridruživanja Crne Gore EU;
- zna Kopenhaške uslove za pristupanje EU;
- razumije Madridski uslov za jačanje administrativnih kapaciteta državnih institucija;
- zna uslove za uvođenje zajedničke valute „Euro“ i osnovna pravila Euro-zone;
- zna da navede osnovne institucije EU i objasni njihovu ulogu;
- razumije osnovne nadležnosti EU;

- zna i razumije pojam održivog razvoja;
- razumije pojam „indeksa humanog razvoja“;
- razumije pojam „jedinstvenog tržišta“ EU;
- zna neke od Programa Zajednice iz oblasti obrazovanja i kulture;
- razumije mogućnosti korišćenja IPA programa Zajednice;
- izvede odgovarajući zaključak o koristima za ulazak Crne Gore u EU;
- razumije šta je NATO;
- razumije osnovne pojmove koji se odnose na EU i njene institucije;
- zna pojam Acquis comunataire i osnovne izvore prava EU.

8. NAČINI PROVJERAVANJA ZNANJA I STRUČNE OSPOSOBLJENOSTI

Provjeravanje znanja iz predmetnog programa vrši se na tri načina: usmeno, pismeno (ocjenjivanjem pisanih radova, eseja, referata, domaćih zadataka) i primjenom testova.

9. RESURSI ZA REALIZACIJU NASTAVE

9.1. Materijalni uslovi, standardi i normativi

Za izvođenje nastave ovog predmeta škola treba da ima odgovarajuće opremljen kabinet, sa odgovarajućom geografskom kartom Evrope i svijeta.

Tehnička pomagala – ista kao i u redovnoj nastavi geografije i po mogućnosti računar sa dijaprojektorom povezan na Internet (nije obavezno).

Ostala pomagala i učila – EU simboli, pamfleti, brošure, Internet materijal...

9.2. Literatura

1. Dr Tanja Mišević: *Pridruživanje Evropskoj uniji*, Institut za ekonomska i socijalna istraživanja, Beograd, 2005.
2. Dr Duško Lopandić, editor: *Osnivački ugovori Evropske unije*, Kancelarija SCG za pridruživanje EU i Evropski pokret u Srbiji, Beograd, 2003.
3. Jovanović Miroslav: *Evropske ekonomske integracije*, Ekonomski fakultet u Beogradu, Beograd, 2004.
4. *Knjiga promjena*, Ministarstvo prosvjete i nauke, Podgorica 2001. godine,
5. *Lisabonska strategija 2000*. http://ec.europa.eu/growthandjobs/key/index_en.htm
6. *Lisabonske smjernice za politiku zapošljavanja država članica*, Brussels, 12. 07. 2005.
7. Miroslav Prokopijević: *Evropska unija – uvod*, JP Službeni glasnik, Beograd, 2005.

8. Lisabon – Copenhagen – Maastricht: mobilising for 2010, Luxembourg, Officer for official Publications of the European Communities, 2004.
9. Pascal Fontaine: *Evropska unija u 12 lekcija*, Evropska unija, dokumentacija, 2001.
10. *Pojmovnik Evropskih integracija*, Ministarstvo za ekonomske odnose sa inostranstvom, Podgorica, 2005.
11. Prof. dr Gordana Đurović: *Proces evropskih integracija u Crnoj Gori*, Univerzitet Crne Gore, Podgorica, 2008.
12. Prof. dr Gordana Đurović: *Crna Gora: od spoljnotrgovinske ka evropskoj integraciji*, Ekonomski fakultet, Podgorica, 2006.
13. *Suočavanje sa izazovima* (Lisabonska strategija za rast i zapošljavanje) – izvještaj radne grupe na visokom nivou kojom je predsjedavao Wim Kok, Evropska komisija, novembar 2004. godine <http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/2004-1866-EN-complet.pdf>
14. *Upoznaj Evropsku uniju* – priručnik, CEMI, Podgorica, 2004.
15. Žak Delor: *Obrazovanje skrivena riznica*, UNESCO, Izvještaj međunarodne komisije o obrazovanju za XXI vek, Beograd, 1996.

Internet izvori:

1. Sajt EU: http://europa.eu.int/index_en.htm
2. Sajt vlade RCG: <http://www.minevrint.vlada.cg.yu>
3. Sajt EU: http://ec.europa.eu/education/policies/educ/eqf/index_en.html
4. Evropa – obrazovanje i obuka: http://ec.europa.eu/education/index_en.html
5. Evropska komisija – obrazovanje (EQF): http://ec.europa.eu/policies/educ/eqf/index_en.html
6. Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj <http://www.oecd.org>

10. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/CA I STRUČNIH SARADNIKA/CA

Nastavnik/ca je osposobljen/a da predaje izborni predmet *Evropska unija* u osnovnoj školi ukoliko je završio/la:

- postdiplomske specijalističke ili magistarske studije iz oblasti evropskih integracija ili evropskih studija,
- četvorogodišnje studije (PRAVNI ILI EKONOMSKI FAKULTET, SOCIOLOGIJA, ENGLJSKI JEZIK, FRANCUSKI JEZIK, ISTORIJA, FILOZOFIJA, POLITIČKE NAUKE), ima status nastavnika i završen **modul** (program obuke) za predmet *Evropska unija*,
- četvorogodišnje studije (PRAVNI ILI EKONOMSKI FAKULTET, SOCIOLOGIJA, ENGLJSKI JEZIK, FRANCUSKI JEZIK, ISTORIJA, FILOZOFIJA, POLITIČKE NAUKE) ima status nastavnika i završenu *Školu evropskih integracija*,
- nastavnici/e koji/e ispunjavaju uslove za izvođenje predmeta Građansko obrazovanje i imaju završen **modul** (program obuke) za predmet *Evropska unija*.

Predmetni program **EVROPSKA UNIJA, izborni predmet** za devetogodišnju osnovnu školu izradili su:

Prof. dr Gordana Djurović, autor
mr Ćazim Fetahović, autor

CIP – Каталогизација у публикацији
Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње

373. 016 : 061. 1EU (075.2)

ЂУРОВИЋ, Гордана

Evropska unija : izborni predmet VIII ili IX
razred / [izborni predmet za
devetogodišnju osnovnu školu izradili su Gordana
Đurović, Čazim Fetahović]. – Podgorica : Zavod za
školstvo, 2009 (Cetinje : Obod). – 20 str. ; 28 cm

Podatak o autorima preuzet sa str. 20. - Tiraž 100

ISBN 978-86-85553-92-9

1. Гл. ств. насл.

COBISS.CG – ID 14821392